

УДК 10.32782/2410-2075

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2023-17.27>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РОБОТИ В РІЗНИХ ФОРМАХ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

ЗАБЛОЦЬКИЙ АНДРІЙ РУСЛАНОВИЧ

доктор філософії, старший викладач кафедри психології і соціальної роботи
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
zablocka72@ukr.net
orcid.org/0000-0002-7315-0478

Дієвим механізмом у реформуванні державної системи опіки в Україні є поширення практики опіки, дитячих будинків сімейного типу і малих групових будинків, прийомних родин, усиновлення й сімейного патронату.

Мета – на основі теоретичного аналізу досліджень професійної підготовки фахівців соціальної сфери визначити зміст, форми і методи підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми.

Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс методів: теоретичних (концептуально-порівняльний аналіз філософської, соціологічної, психолого-педагогічної, науково-методичної й довідково-енциклопедичної літератури, нормативно-правової документації з теми); емпіричних (контент-аналіз, анкетування, педагогічне спостереження, вивчення й узагальнення незалежних характеристик і педагогічного досвіду, опитування, тестування, діагностування).

У статті здійснено теоретичний аналіз наукових джерел, які висвітлюють різні аспекти підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в різних формах сімейного виховання.

Обґрунтовано актуальність деінституалізації державної системи опіки та трансформації послуг для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. На основі вивчення наукової літератури проаналізовано сутність понять «опіка», «альтернативні форми державної опіки» та уточнено означені поняття. Схарактеризовано альтернативні форми державної опіки над дітьми як соціальне явище.

Схарактеризовано вимоги до формування змісту професійної підготовки майбутніх фахівців до роботи в сімейних формах виховання; виокремлено специфічні принципи цієї підготовки (людиноцентризму, раціонального використання ресурсів, виважених рішень, індивідуальної та соціальної значущості); визначено її педагогічні умови (формування позитивної мотивації студентів до опанування професійно значимих знань, умінь і навичок за вибраним фахом; професійна спрямованість освітнього процесу; навчально-методичне забезпечення освітніх компонентів).

Визначено структуру професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до означеного виду діяльності, яка включає особистісний (риса, властивості), теоретичний (знання) і практичний (уміння та навички) компоненти. Конкретизовано критерії (особистісний, знаннєвий, діяльнісний), їхні показники та рівні (репродуктивний (низький), продуктивний (середній) і творчий (високий)) готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми.

Обґрунтовано структуру професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми, яка охоплює особистісний, теоретичний та практичний компоненти; конкретизовано критерії (особистісний, знаннєвий, діяльнісний), їхні показники та рівні (репродуктивний (низький), продуктивний (середній) і творчий (високий)) професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми.

Аналіз науково-педагогічних досліджень дав змогу окреслити актуальні вектори якісного оновлення підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, зокрема соціальних працівників і соціальних педагогів, до яких належать: формування професійної готовності до роботи в альтернативних формах державної опіки, професійної компетентності й професіоналізму, здатності до безперервного особистісного та професійного самовдосконалення, готовності майбутнього фахівця до творчого практичного застосування фундаментальних знань; реалізація особистісно-орієнтованого та компетентнісного підходів у професійній освіті; оволодіння здобувачами інструментарієм соціальної (соціально-педагогічної) роботи в альтернативних формах опіки.

Ключові слова: заклад вищої освіти, професійна підготовка, працівник соціальної сфери, деінституалізація, соціальна робота.

Постановка проблеми. Актуальною соціальною проблемою сьогодення є безпритульність та бездомність, бездоглядність дітей та сирітство, оскільки вони стосуються осіб, які не мають власного та достатнього життєвого досвіду, а також засобів самостійно подолати або запобігти виникненню цього явища. У сучасному суспільстві зростає різноманітність форм сімейного виховання, включаючи класичні родини, розширені родини, одинокі батьки, сім'ї з дітьми з особливими потребами, прийомні сім'ї та ін. Різні форми сімейного виховання відображають різноманіття сімейних структур та способів виховання дітей, відзначаються своєрідними викликами та потребами, і майбутні працівники соціальної сфери повинні бути готові до роботи з кожною з них, забезпечуючи належну підтримку та допомогу.

Сучасні тенденції підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності у соціальній сфері у закладах освіти за кордоном розглянуто у багатьох наукових дослідженнях: порівняльний аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності (І. Бондарук); підготовка соціальних працівників до здійснення посередництва на прикладі США і Канади (Н. Гайдук); досвід Швеції з підготовки фахівців до роботи з дітьми та молоддю (А. Кулікова); професійна підготовка соціальних працівників у Франції (Г. Лещук) та ін.

Таким чином, аналіз науково-педагогічних досліджень визначив два ключових вектори для якісного вдосконалення підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери: формування професійної готовності до роботи в альтернативних формах державної опіки та розвитку професійної компетентності й професіоналізму. Давайте розглянемо кожен із цих векторів детальніше: формування професійної готовності до роботи в альтернативних формах державної опіки, а другий вектор включає здатність до безперервного особистісного та професійного самовдосконалення, готовність майбутнього фахівця до творчого практичного застосування фундаментальних знань, реалізацію особистісно-орієнтованого та компетентісного підходів у професійній

освіті, а також оволодіння студентами інструментарієм соціальної (соціально-педагогічної) роботи в альтернативних формах опіки, здатність до безперервного особистісного та професійного самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зміст професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери в Україні досліджувалися різнобічно: місце професійної компетентності соціального педагога і соціального працівника у структурі їхнього професіоналізму (С. Архипова); теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників в умовах неперервної освіти (В. Поліщук); технології підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників (А. Капська); форми та методи професійної підготовки фахівців соціальної роботи (О. Безпалько, І. Зверева); позитивні тенденції їх підготовки до професійної діяльності (Л. Романовська) та ін.

У наукових розвідках В. Багрій, О. Білої, Р. Вайноли, К. Гордєєвої, О. Карпенко, А. Конончук, В. Кременя та ін. обґрунтовано теоретико-методологічні засади професіоналізації майбутніх працівників соціальної сфери. Професійну підготовку фахівців до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, досліджували Л. Артющкіна, О. Водяна, І. Галатир, І. Зверева, І. Козубовська, Л. Куторжевська, Г. Лактіонова, А. Поляничко, І. Трубавіна, А. Шеремет та ін.

У дослідженнях науковців визначено професійну готовність майбутнього працівника соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми як таку, що є важливою інтегративною та стійкою особистісною характеристикою. Ця готовність ставить собі за мету досягти здатності ефективної професійної діяльності в конкретних умовах альтернативної опіки і є результатом професійної підготовки у закладі вищої освіти.

Мета статті – на основі теоретичного аналізу досліджень професійної підготовки фахівців соціальної сфери визначити зміст, форми і методи підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійна діяльність майбутніх працівників соціальної сфери (ПСС) справді вирізняється численними особливостями, які вимагають високого рівня підготовки та навичок, вимагає комплексного підходу та розглядається на різних рівнях освіти.

Фах соціального працівника/соціального педагога вимагає глибоких міждисциплінарних знань у галузях загальної педагогіки, соціології, правознавства, психології, економіки, андрагогіки; сформованості системи етичних засад професійної діяльності; забезпеченості практичними навичками організації та надання соціальних послуг. Особливо це стосується їхньої роботи з різними сімейними формами виховання дітей-сиріт (біологічних і соціальних) [3, с. 12].

Ураховуючи вимоги, котрі ставляться до ПСС, які супроводжують його у процесі виконання професійних обов'язків, функцій і ролей, схарактеризуємо зміст, форми та методи професійної підготовки майбутнього фахівця у цілому та до роботи із сімейними формами виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, зокрема.

Закон України «Про вищу освіту» визначає зміст вищої освіти як «зумовлену цілями та потребами суспільства систему знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що мають бути сформовані в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва» [6].

Підготовка майбутніх працівників соціальної сфери (ПСС) у закладі вищої освіти має комплексний підхід, що включає різні види діяльності та підготовку на різних рівнях і готує фахівців соціальної сфери до виконання таких видів діяльності, як: діяльність, що зумовлена сучасним станом суспільства та перспективами його розвитку; діяльність, орієнтована на особистісний розвиток здобувача освіти; діяльність, визначена вимогами професії/спеціальності. Перші два види діяльності забезпечують формування загальнонаукового та загальнокультурного рівнів студента і становлять цикли соціально-гуманітарної та фундаментальної підготовки.

Третій вид забезпечує готовність випускника до практичної діяльності та становить професійну (фахову) та практичну підготовку [3, с. 15–16].

Тобто ПСС у сучасній вищій професійній освіті розглядається нами як фахівець, підготовлений до роботи на трьох рівнях:

1. Макрорівень (соціально-політичний):
 - включає у себе розуміння та аналіз;
 - підготовка до участі в розробленні та впровадженні.
2. Мезорівень (робота у громаді):
 - орієнтовані;
 - готовність до проведення соціопитувань.
3. Мікрорівень (робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування):
 - включає роботу з конкретними клієнтами, такими як діти-сироти та позбавленні батьківського піклування;
 - готовність до індивідуальної роботи.

Фахівець повинен володіти відповідними знаннями, мати сформовані для означеного виду діяльності вміння та навички [2, с. 74].

Під знаннями у сучасній педагогіці розуміють особливу форму духовного засвоєння результатів пізнання процесу відображення дійсності, яка характеризується усвідомленням їх істинності; виражається у поняттях, судженнях, концепціях, теоріях і виконує дві важливі соціальні функції, а саме: матеріалізується у певні технічні пристрої, технологічні процеси і, таким чином, служить виробництву; перетворюється на переконання і є керівництвом до практичної дії. Отже, можна зробити висновок про взаємозв'язок між знаннями та способами діяльності, які є дуже обґрунтованим. Справді, у сучасному ЗВО наголос робиться не лише на передачі інформації, а й на розвиток критичного мислення та здатність студентів отримати нові знання на практиці.

До основних знань, необхідних ПСС для майбутньої ефективної професійної діяльності в альтернативних формах державної опіки, ми включаємо: знання про розвиток і поведінку людини; психологію надання та отримання допомоги; людське спілкування,

вербальну та невербальну поведінку; групові процеси та взаємовплив групи й особистості; значення соціальної культури та її вплив на особистість, групу, спільноту: духовні цінності, закони; психологію міжособистісних і міжгрупових відносин; громаду, процеси, що в ній відбуваються, методи розвитку та змін, її соціальні служби та ресурси; соціальні служби: структуру, організацію, способи і методи роботи; себе як особистість і ті відносини, які можуть вплинути на професійну діяльність [1, с. 180].

Як відомо, уміння виражають готовність людини виконувати певну діяльність на основі знань. Повторюючись багато разів, уміння стають навичками. Під професійними навичками ми розуміємо певний рівень індивідуальної готовності до самостійної діяльності у сфері соціальної роботи. До основних професійних навичок, необхідних у майбутньому ПСС, належать: комунікативні навички, ведення професійної документації; самоменеджмент, оцінки та планування; здатність поєднувати теорію і практику; представлення інтересів клієнта; збір інформації; формування та підтримка професійних стосунків, спрямованих на надання соціальної допомоги; спостереження та інтерпретація вербальної та невербальної поведінки з використанням знань теорії особистості та методів діагностики; спрямування зусиль клієнтів на вирішення їхніх проблем і завоювання їхньої довіри; творче вирішення проблем клієнта; визначення моменту припинення терапевтичної допомоги клієнту; проведення досліджень та інтерпретація їхніх результатів; посередництво та переговори між конфліктуючими сторонами тощо [2, с. 75].

Погоджуємося з думкою дослідниці О. Карпенко, що професійна підготовка майбутнього соціального працівника до роботи в сімейних формах виховання включає два основні компоненти: теоретичну підготовку майбутнього фахівця, яка передбачає формування у нього системи знань про проблеми означеної категорії дітей та способи їх вирішення; практичну підготовку, яка передбачає формування практичних умінь і навичок роботи з означеною категорією дітей у ході

навчальних та виробничих практик, а також у процесі волонтерської діяльності.

На думку Н. Олексюк, до змісту підготовки соціальних працівників необхідно включити такі компоненти: глибокий аналіз поточного соціального розвитку та розвиток навичок надання об'єктивної оцінки соціальній політиці, пропонування альтернативних варіантів; чітке розуміння і класифікація сучасних моделей, форм та методів соціальної роботи; удосконалення педагогічного процесу підготовки соціальних працівників; розроблення теорій, концепцій, моделей і технологій для ефективного функціонування соціальних працівників; розроблення та впровадження програм, спрямованих на підвищення компетентності соціальних працівників [5].

Практичний досвід професійної діяльності саме в альтернативних формах державної опіки здобувачі набувають у процесі проходження професійно орієнтованої практики у територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) і ЦСССДМ.

Схарактеризуємо форми і методи підготовки майбутніх ПСС до роботи в різних формах сімейного виховання.

Організація освітнього процесу визначається згідно з метою і змістом навчання, установленим ЗВО відповідно до Закону України «Про вищу освіту» (ст. 50). Згідно із цим Законом, освітній процес у закладах вищої освіти може здійснюватися через різні форми: очну (денну), заочну (дистанційну), екстернат, дуальну освіту [6].

Процес навчання майбутніх працівників соціальної сфери у вищій школі реалізується через різноманітну цілісну систему організаційних форм і методів навчання. Вибір конкретних форм навчання визначається затвердженням навчальним планом [7].

Для більш детального вивчення процесу підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи з різними формами альтернативного догляду розглядаються форми (види) навчання чи навчальних занять. Форма (вид) навчання (навчального заняття) являє собою спосіб організації, структури та проведення навчальних занять, де реалізуються зміст

навчальної роботи, дидактичні завдання та методи навчання.

Залежно від мети розрізняються такі форми (види) навчання:

1. «Форми (види) навчання»:

- лекції;
- практичні заняття;
- семінарські заняття;
- лабораторні заняття;
- лабораторно-практичні заняття;
- самостійна робота студентів;
- експедиції;
- екскурсії;
- навчальні конференції;
- консультації;
- індивідуальні заняття;
- навчальна виробнича (педагогічна)

практика;

- курсові роботи;
- випускні (бакалаврські, магістерські)

роботи (проекти).

2. «Форми контролю, оцінювання та обліку знань, умінь і навичок студентів»:

- модульний контроль;
- колоквіуми;
- заліки;
- іспити;
- захист курсових, випускних (бакалаврських і магістерських) робіт (проектів).

3. «Форми організації науково-дослідної роботи студентів»:

- науково-дослідні гуртки;
- проблемні групи;
- об'єднання;
- наукові школи;
- студентські наукові товариства.

4. «Форми практичної діяльності»:

– специфічні для конкретної професії, наприклад волонтерство [4].

Велику роль у підготовці майбутніх працівників соціальної сфери (ПСС) до роботи з різними формами сімейного виховання відіграють методи навчання. Методи навчання являють собою організовані методи взаємодії викладача і студентів, спрямовані на вирішення навчальних завдань і досягнення кінцевої мети навчання.

Ми приймаємо визначення методів навчання, яке дає О. Карпенко, проте вважа-

ємо за доцільне трошки уточнити його, розглядаючи методи навчання (професійної підготовки майбутніх ПСС до роботи з різними формами сімейного виховання) як систему способів, прийомів, засобів та послідовних дій викладача і студентів на заняттях. Ця система спрямована на досягнення навчальних, дидактичних та виховних цілей і завдань, а саме на оволодіння знаннями, уміннями, навичками і досвідом виховання.

У контексті різноманіття методів професійної підготовки майбутніх ПСС до роботи з різними формами альтернативного догляду ми намагалися класифікувати їх так.

У дидактиці відрізняють загальні та спеціальні методи навчання. Загальні методи, такі як розповідь, лекція, ілюстрація, бесіда, застосовуються під час вивчення різних дисциплін. Спеціальні методи залежать від специфіки вивчення конкретної дисципліни і, як правило, включають методи різноманітних досліджень із пошуковим змістом.

Залежно від джерел отримання знань методи навчання поділяються на словесні (інформаційні), розділені на монологічні (пояснення, лекція, інструктаж) та діалогові (бесіда, семінар, диспут, дискусія), наочні (ілюстрація, демонстрація, спостереження) і практичні (самостійна робота, моделювання, виконання розрахункових завдань).

Спеціальні методи, які використовуються залежно від специфіки дисципліни, включають методи різноманітних досліджень із пошуковим змістом, спрямованих на більш глибоке засвоєння матеріалу та його практичне застосування.

Залежно від способу застосування методи навчання можна класифікувати на такі категорії:

1. Проблемно-пошукові методи:

- дійові (рішення задач, побудова графіків);
- евристичні (бесіда, обговорення, дискусія);
- пошуковий (курсова робота);
- дослідницькі (наукова праця, виконання

ІНДЗ);

– методи проблемного викладу навчального матеріалу.

2. Логічні методи:

- індукційний;

- дедуктивний (від загального до часткового);
- синтез;
- узагальнення;
- порівняння;
- абстрагування.

3. Методи формування інтересу до навчання:

- обговорення;
- дискусії;
- конкурси;
- метод « мозкового штурму».

Ця класифікація ураховує різноманітність методів навчання, які застосовуються у різних ситуаціях для досягнення конкретних навчальних та виховних цілей.

Аналізуючи результати практичного використання методів навчання, важливо врахувати, що кожен із указаних методів у реальному процесі навчання не існує ізольовано та в «чистому» вигляді. Вони взаємодіють та поєднуються між собою як різні елементи змісту освіти.

Під час практичного використання методів навчання може виявитися, що їх взаємодіюче використання утворює комплексний підхід до освіти. Наприклад, евристичні методи можуть доповнювати логічні, а проблемно-пошукові методи можуть використовувати елементи імітаційних методів.

Такий підхід дає змогу забезпечити більш глибоке та комплексне засвоєння матеріалу студентами. Комбінація різних методів дає змогу адаптувати навчання до конкретних потреб групи студентів та до вимог навчаль-

ного матеріалу. Такий гнучкий підхід підсилює ефективність навчання та сприяє зростанню інтересу до навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Теоретично узагальнюючи результати досліджень, ми пропонуємо практичне розв'язання проблеми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми. Наш підхід включає у себе оптимізацію змісту підготовки майбутнього фахівця за допомогою посилення практичного складника та використання активних форм і методів навчання, спрямованих на формування у здобувачів практичних умінь і навичок.

Ключовим елементом нашого підходу є залучення до професійної підготовки провідних фахівців установ і організацій, які працюють із сімейними формами виховання. Це сприяє обміну досвідом та забезпеченню студентів необхідними практичними знаннями, що базуються на реальних ситуаціях у цій галузі.

У перспективі рекомендується акцентувати увагу на використанні сучасних технологій в умовах дистанційного та змішаного навчання майбутніх соціальних працівників для підготовки до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми.

Вищезазначені позиції за результатами проведеного дослідження відповідають вимогам сучасного освітнього середовища та надають змогу забезпечити гнучкість підготовки соціальних працівників до роботи в різних умовах та формах опіки над дітьми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла О. О. Підготовка майбутніх фахівців соціальної сфери до проектування професійної діяльності: теорія і практика : монографія. Одеса : Астропринт, 2013. 424 с.
2. Заблоцький А. Р. Формування професійних якостей майбутнього соціального педагога у процесі його підготовки до роботи в альтернативних формах державної опіки. *Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів* : зб. наук. праць за матеріалами ІХ Всеукраїнської Інтернет-конференції, 27 жовтня 2016 р. / відп. ред. В. В. Макарчук. Умань : ФОП Жовтий, 2016. С. 72–75.
3. Капська А. Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія «Педагогічні науки»*. 2010. № 15. С. 12–16.
4. Карпенко О. Г. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників в умовах університетської освіти : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 546 с.
5. Олексюк Н. С. Педагогічні умови ефективності професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального супроводу сімей, в яких перебувають діти під опікою. *Соціальна педа-*

- гогіка і соціальна робота: виклики сьогодення : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Тернопіль, 28–29 жовтня 2015 р. Тернопіль, 2015. С. 89–95.
6. Про вищу освіту : Закон України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
7. Стандарт вищої освіти: другий (магістерський) рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти Магістр, галузь знань 23 Соціальна робота, спеціальність 231 Соціальна робота : Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 № 556. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyiosviti>.

TRAINING OF FUTURE SOCIAL WORKERS TO WORK IN DIFFERENT FORMS OF FAMILY EDUCATION

ZABLOTSKYI ANDRII RUSLANOVYCH

Phd, Senior Lecturer at the Department of Psychology and Social Work
Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy

Introduction. *An effective mechanism in reforming the state guardianship system in Ukraine is the spread of practice of guardianship, family-type children's homes and small group homes, foster families, adoption and family patronage.*

Purpose. *Based on the theoretical analysis of research on professional training of specialists in the social sphere, to determine content, forms and methods of training of the future workers of social sphere to work in alternative forms of state care for children.*

Methods. *To achieve the set goal, a set of methods was applied: theoretical (conceptual and comparative analysis of philosophical, sociological, psychological and pedagogical, scientific and methodological and reference and encyclopedic literature, regulatory and legal documentation on the topic); empirical (content analysis, questionnaires, pedagogical observation, study and generalization of independent characteristics and pedagogical experience, surveys, testing, diagnostics).*

Results. *The article presents a theoretical analysis of scientific sources that cover various aspects of training of future social workers to work in various forms of family upbringing.*

The relevance of deinstitutionalization of the state system of care and transformation of services for orphans and children deprived of parental care is substantiated. Based on study of the scientific literature, the essence of the concepts of «guardianship» and «alternative forms of state guardianship» is analyzed and these concepts are clarified. The author characterizes alternative forms of state care for children as a social phenomenon.

The requirements for formation of content of professional training of future specialists to work in family forms of education are characterized; specific principles of this training (human-centeredness, rational use of resources, balanced decisions, individual and social significance) are highlighted; its pedagogical conditions are determined (formation of positive motivation of students to master professionally relevant knowledge, skills and abilities in the chosen specialty; professional orientation of the educational process; educational and methodological support of educational components).

The structure of professional readiness of future social workers for this type of activity is determined, which includes personal (traits, properties), theoretical (knowledge) and practical (skills) components. The criteria (personal, knowledge, activity), their indicators and levels (reproductive (low), productive (medium) and creative (high)) of future social workers' readiness to work in alternative forms of child care are specified.

Originality. *The structure of the professional readiness of future workers in social sphere to work in alternative forms of state child care has been determined, which includes personal, theoretical and practical components; the criteria (personal, cognitive, activity), their indicators and levels (reproductive (low), productive (medium) and creative (high)) of the professional readiness of future social workers to work in alternative forms of child care are specified.*

Conclusion. *The analysis of scientific and pedagogical research made it possible to outline the actual vectors of qualitative renewal of training of future social workers and social educators, including: formation of professional readiness to work in alternative forms of state care, professional competence and professionalism, ability to continuous personal and professional self-improvement, readiness of the future specialist for creative practical application of fundamental knowledge; implementation of personality-oriented and competence-based approaches in professional education; mastering the tools of social (socio-pedagogical) work in alternative forms of care by students.*

Key words: *institution of higher education, vocational training, social worker, deinstitutionalization, social work.*

REFERENCES

1. Bila, O.O. (2013). *Pidhotovka maibutnikh fahivtsiv sotsialnoi sfery do proektuvannia profesiinoi diialnosti: teoriia i praktyka* [Preparing Future Social Work Specialists for Designing Professional Activities: Theory and Practice]. Odesa: Astroprint. 424 p. [in Ukrainian].
2. Zablotskyi, A.R. (2016). Formuvannia profesiinykh yakosteï maibutnoho sotsialnoho pedahoha u protsesi yoho pidhotovky do roboty v alternatyvnykh formakh derzhavnoi opiky [Formation of professional qualities of a future social pedagogue in the process of his/her preparation for work in alternative forms of state care. Modern technologies for the development of professional skills of future teachers]. *Suchasni tekhnolohii rozvytku profesiinoi maïsternosti maibutnikh uchyteliv: Zb. nauk. prats za materialamy IX Vseukrainskoi internet-konferentsii, 27 zhovtnia 2016 r.* Vidp. red. V. V. Makarchuk. Uman : FOP Zhovtyi. 192 p. P. 72–75 [in Ukrainian].
3. Kapska, A.Y. (2010). Deiaki aspekty profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pedahohiv i sotsialnykh pratsivnykiv [Some aspects of professional training of social educators and social workers]. *Visnyk Hluhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. O. Dovzhenka. Serii: Pedahohichni nauky*, 15. P. 12–16 [in Ukrainian].
4. Karpenko, O.H. (2008). Profesiina pidhotovka maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv v umovakh universytetskoï osvity [Professional training of future social workers in the context of university education]. *Doctor's thesis*. K. 546 s. [in Ukrainian].
5. Oleksiuk, N.S. (2015). Pedahohichni umovy efektyvnosti profesiinoi pidhotovky maibutnih sotsialnykh pratsivnykiv do sotsialnoho suprovodu simeï, v yakykh перебувають діти під опікою [Pedagogical conditions for the effectiveness of professional training of future social workers for social support of families with children in care]. *Sotsialna pedahohika i sotsialna robota: vyklyky sohodennia : materialy III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu, 28-29 zhovtnia 2015 r., m. Ternopil.* Zb. nauk. pr. Ternopil. P. 89–95 [in Ukrainian].
6. Pro vyshchu osvitu. Zakon Ukrainy [On higher education. Law of Ukraine]. Elektronnyi resurs. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
7. Standart vyshchoi osvity: druhyi (mahisterskyi) riven vyshchoi osvity, stupin vyshchoi osvity Mahistr, haluz znan 23 Sotsialna robota, spetsialnist 231 Sotsialna robota [Higher education standard: second (master's) level of higher education, higher education degree Master's degree, field of knowledge 23 Social Work, specialty 231 Social Work]. Zatverdzheno ta vvedeno v diu nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 24.04.2019 r. № 556. Elektronnyi resurs. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzheni-standarti-vishoyiosvity> [in Ukrainian].